

ความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจยุโรปในแอฟริกา: กรณีศึกษาของความขัดแย้งที่ รอมชอมกัน

ธิติพงศ์ มีทอง

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

*pices_aprodite@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาความขัดแย้งของมหาอำนาจยุโรปในทวีปแอฟริกาในสมัยการล่าอาณานิคม ผลจากการศึกษาพบว่าภายหลังจากที่เยอรมันได้รวมชาติขึ้น เยอรมันกลายเป็นมหาอำนาจชั้นนำที่ทัดเทียมกับอังกฤษและฝรั่งเศส อย่างไรก็ตาม การแสวงหาอาณานิคมโพ้นทะเลก็ก่อให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างมหาอำนาจในตะวันตกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เหตุการณ์ครั้งสำคัญคือวิกฤตการณ์ฟาโซดาและวิกฤตการณ์โมร็อกโก ซึ่งวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวส่งผลให้มหาอำนาจตะวันตกเกิดความขัดแย้งขึ้นจนเกือบนำไปสู่การทำสงคราม ทว่าเมื่อเหล่ามหาอำนาจได้ตั้งโต๊ะเจรจาขึ้น รวมถึงมีการลงนามในสนธิสัญญาฉบับต่าง ๆ จึงส่งผลให้ความขัดแย้งยุติลง แม้ว่าความขัดแย้งของมหาอำนาจยุโรปจะยุติลง แต่ต่อมาก็เกิดการแบ่งฝ่ายอย่างชัดเจน อันเป็นการตั้งพันธมิตรเข้าร่วมกลุ่มด้วย ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้จึงนำไปสู่ความไม่ลงรอยกันของสองฝ่ายขึ้น และได้กลายเป็นชนวนของสงครามโลกขึ้นในเวลาต่อมา

คำสำคัญ: แอฟริกา เยอรมัน วิกฤตการณ์ฟาโซดา วิกฤตการณ์โมร็อกโก

The Conflict Between European Powers in Africa: A Case Study of the Compromised Conflict.

Dhitiphong Meethong

Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University

[*pices_aphrodite@hotmail.com](mailto:pices_aphrodite@hotmail.com)

Abstract

The purpose of this article is to study the conflicts of European powers on the African continent during colonial times. The results of the study showed that after the German reunification, Germany became an extreme power on par with England and France. However, the trouble for an overseas colony inevitably created a conflict between Western powers. The milestone was the Fashoda Crisis and the Moroccan crisis. The crisis that occurred has resulted in the conflict of Western powers. Until it almost led to a war but when the superpowers set up negotiations including the signing of various treaties, resulting in the conflict to settle. Although the conflict of the European powers ended. But later there was a clear division in which to pull partners to join the group. This phenomenon has led to a feud of the two sides and became a catalyst for the great war in a later time.

Key words: Africa, Germany, Fashoda Crisis Morocco crisis

บทนำ

ทวีปแอฟริกาในกลางศตวรรษที่ 19 ยังคงถูกสำรวจและบุกเบิกอย่างต่อเนื่องจากเหล่ามหาอำนาจตะวันตก โดยเฉพาะพื้นที่ตอนในของทวีป ยิ่งเมื่อภายหลังมีการค้นพบตัวยารักษาโรคมalaria ซึ่ง เป็นโรคที่ชาวยุโรปหวาดกลัวเป็นอย่างมากได้เป็นผลสำเร็จ ทำให้นักสำรวจสามารถเดินทางเข้ามาสำรวจยัง ทวีปแห่งนี้ได้ลึกมากยิ่งขึ้น ชาวยุโรปค้นพบว่าเมื่อเดินทางสำรวจลึกเข้าไปในทวีปมากขึ้นเท่าใด พวกเขา กลับพบว่าแอฟริกาเต็มไปด้วยทรัพยากรล้ำค่าที่รอคอยชาวยุโรปมาบุกเบิกทั้งเพชร อัญมณี ทองคำ ทาส ไม่มีค่า งาช้าง สินแร่ประเภทต่าง ๆ ทรัพยากรจำนวนมากเหล่านี้จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เหล่ามหาอำนาจตะวันตกเกิด ความขัดแย้งในการแย่งชิงผลประโยชน์มหาศาลของทวีปดังกล่าวในเวลาต่อมา ความขัดแย้งของเหล่า มหาอำนาจตะวันตกที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเหตุการณ์ที่สั่งสมและยังเป็นชนวนสำคัญที่นำไปสู่ของการเกิดขึ้นของ สงครามโลกในเวลาต่อมา

การประชุมแห่งเบอร์ลิน

ระหว่างที่มหาอำนาจตะวันตกล่าอาณานิคมช่วงชิงแอฟริกาของมหาอำนาจยุโรปหลายชาติอยู่นั้น บิสมาร์คมองเห็นโอกาสในการสร้างพื้นที่ภาพลักษณ์ให้กับเยอรมัน เขาเสนอให้มีการจัดการประชุมใหญ่ขึ้นที่ กรุงเบอร์ลิน (congress of Berlin) ในเยอรมันระหว่าง ค.ศ. 1884-1885 เพื่อหารือข้อตกลงเกี่ยวกับปัญหา พินาทของแอฟริกา (Said, 1993: 210) การประชุมแห่งเบอร์ลินยังเป็นการออกกฎระเบียบในการแสวงหา ดินแดนของเหล่ามหาอำนาจในแอฟริกาด้วยเช่นกัน ทั้งนี้บิสมาร์คได้เชิญมหาอำนาจทั้ง 12 ชาติเข้าร่วมการ ประชุมอย่างพร้อมเพรียงเพื่อหาทางออกเกี่ยวกับการขยายอาณาเขตของแต่ละชาติในทวีปดังกล่าว และต่อมา ได้มีการประกาศเป็นปฏิญญาแห่งเบอร์ลิน (Berlin act) ขึ้น เหล่ามหาอำนาจที่เข้าร่วมประชุมครั้งนี้ประกอบ ไปด้วยมหาอำนาจหลัก ได้แก่ ฝรั่งเศส เยอรมัน อังกฤษ และโปรตุเกสตามลำดับ ซึ่งที่ประชุมได้กำหนดร่าง แผนทีในแอฟริกาขึ้นใหม่ โดยปราศจากการคำนึงถึงวัฒนธรรมและภาษาในแต่ละท้องถิ่น

ท้ายที่สุดที่ประชุมตกลงให้มีการแบ่งแอฟริกาออกเป็น 50 เขต นอกจากนี้ยังกำหนดให้แม่น้ำสาย สำคัญ ๆ ในแอฟริกาเป็นแม่น้ำเสรีที่ทุกชาติสามารถใช้ร่วมกันได้ ที่ประชุมยังมีการกำหนดเส้นแนวพรมแดน ของการครอบครองแอฟริกาใหม่อย่างชัดเจน การประชุมครั้งดังกล่าวนี้จึงส่งผลให้มหาอำนาจแต่ละชาติที่ ครอบครองแอฟริกาอยู่จำต้องสร้างกองทัพประจำการขึ้น เพื่อตรึงกำลังมิให้ชาติอื่น ๆ ล่วงล้ำเข้ามาในดินแดน ของตน ผลของการนำกองทัพเข้ามาประจำการในแต่ละพื้นที่ดังกล่าวยังทำให้เกิดความขัดแย้งกับชาวพื้นเมือง ของแต่ละท้องถิ่นที่เพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้ที่ประชุมยังได้บรรลุข้อตกลงทั้งเรื่องการค้าขายสินค้าพื้นเมืองในทวีป รวมทั้งการเดินทางเรือในแม่น้ำนานาชาติ

ในที่ประชุมนี้นักการทูตของแต่ละชาติได้เสนอหลักการมนุษยชน การประณามการค้าทาส การ ห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และอาวุธปืนให้กับชาวพื้นเมือง รวมทั้งยังสนับสนุนคณะมิชชันนารีให้เดิน ทางเข้าไปเผยแผ่ศาสนาในพื้นที่อาณานิคมของตะวันตกทุกชาติได้อย่างเสรี ที่ประชุมแห่งเบอร์ลินยังได้วางกฎ เรื่องการแสวงหาอาณานิคมใหม่ในทวีป รวมทั้งยังห้ามทุกชาติปกปิดเขตกรรมสิทธิ์โดยปราศจากการยอมรับ จากมหาอำนาจในที่ประชุม ในการนี้ที่ประชุมแห่งเบอร์ลินยังเห็นพ้องต้องกันว่าแม่น้ำคองโกซึ่งอยู่ในอาณา เขตของพระเจ้าเลโอโพลด์ต้องมีสถานะเป็นแม่น้ำนานาชาติ โดยให้ทุกชาติสามารถเดินทางเรือได้อย่างเสรี แต่ อย่างไรก็ตามการแย่งชิงดินแดนแอฟริกันนั้นมหาอำนาจยุโรปก็พบกับปฏิกิริยาต่อต้านจากชาวพื้นเมืองที่ ต้องการขับไล่การครอบครองจากยุโรปเพิ่มมากขึ้น

ผู้นำการต่อต้านที่สำคัญในยุคแรกเริ่มคือมุฮัมมัด อับดุลเลาะห์ ฮัสซัน (Muhammad Abdullah Hassan) ผู้เคร่งศาสนาอิสลามชาวโซมาลี ซึ่งเป็นผู้รวบรวมทหารมุสลิมและจัดตั้งรัฐเดอวิช (Dervish state) ขึ้น ต่อมาทหารที่เข้าร่วมกับฮัสซันได้เพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งกองทัพเดอวิชยังได้รับการ สนับสนุนอย่างลับ ๆ จากจักรวรรดิออตโตมานรวมทั้งเยอรมันซึ่งต้องการกำจัดอิทธิพลของอังกฤษเช่นกัน กองทัพมุสลิมยังขยายอาณาเขตพิชิตดินแดนรอบข้างของตะวันตกและประสบความสำเร็จในการขับไล่กองทัพ อังกฤษด้วย ดังนั้น สุลต่านแห่งจักรวรรดิออตโตมานจึงมอบตำแหน่งเอเมียร์ (Emir) แก่ฮัสซันผู้นำของโซมาลี และเยอรมันยังยอมรับอำนาจอธิปไตยของรัฐเดอวิชในโซมาลีแลนด์ด้วย

วิกฤติการณ์ฟาโซดา

วิกฤติการณ์ฟาโซดา (Fashoda incident) เกิดขึ้นใน ค.ศ. 1898 วิกฤติการณ์ดังกล่าวนับเป็นเหตุการณ์ความรุนแรงระหว่างเหล่ามหาอำนาจในการช่วงชิงอาณานิคมในทวีปแอฟริกาซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญ เหตุการณ์ดังกล่าวเกือบทำให้ทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสต้องเผชิญหน้าทำสงครามระหว่างกัน แต่ท้ายที่สุดอังกฤษก็เป็นฝ่ายยึดครองพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญเอาไว้ได้ (Blanning. 2000: 191) อย่างไรก็ตาม ใน ค.ศ. 1904 ทั้งสองชาติได้มีการตกลงและการลงนามความเข้าใจระหว่างกัน (entente cordiale) เพื่อมิให้เกิดความขัดแย้งที่จะนำไปสู่ชนวนสงครามขึ้นระหว่างทั้งสองชาติ

เหตุการณ์ความขัดแย้งดังกล่าวครั้งนี้เริ่มต้นขึ้นเมื่ออังกฤษต้องการควบคุมต้นน้ำ (headwater) ของแม่น้ำไนล์ ซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่จะทำให้อังกฤษสามารถขยายอำนาจต่อไปยังซูดานได้อย่างไรก็ดี ฝรั่งเศสก็ต้องการขยายอิทธิพลของตนไปยังแอฟริกาตอนในเช่นกัน โดยฝรั่งเศสได้เข้าไปบุกเบิกยังตอนในของทวีปจนถึงแอฟริกาฝั่งตะวันตกและแนวพรมแดนทางตอนใต้ของทะเลทรายซาฮาราซึ่งครอบคลุมทั้งเซเนกัล มาลี ไนเจอร์และชาด ตามลำดับ ฝรั่งเศสมีเป้าหมายที่จะครอบครองพื้นที่ที่ติดต่อกันระหว่างแม่น้ำไนเจอร์กับแม่น้ำไนล์ รวมทั้งต้องการควบคุมการผูกขาดเส้นทางการค้าบริเวณแถบนี้ไว้ทั้งหมด (Blanning. 2000: 191)

ด้วยเหตุนี้ฝรั่งเศสจึงมีความประสงค์ที่จะยึดเมืองดจีบูตี (Djibouti) เพื่อใช้เป็นสถานีการค้า (Blanning. 2000: 193) ซึ่งเมืองดังกล่าวตั้งอยู่ใกล้บริเวณปากแม่น้ำแดงและอยู่ในพื้นที่โซมาลีแลนด์อันเป็นพื้นที่อิทธิพลของฝรั่งเศสโดยตรง อย่างไรก็ตาม อังกฤษก็ผนวกดินแดนอาณานิคมแอฟริกาตอนบนเข้ากับแอฟริกาตอนใต้ของอังกฤษอันประกอบด้วยบอสวานา ซิมบับเว เลโซโธ สวาซิแลนด์และแซมเบียเพื่อผนวกรวมเข้ากับแอฟริกาตะวันออกหรือเคนยา เนื่องจากดินแดนเหล่านี้เป็นแอ่งที่ราบลุ่มสำคัญของแม่น้ำไนล์ และเมื่ออังกฤษประสบความสำเร็จในการยึดซูดานได้และยกกันดา ทำให้อังกฤษมีความหวังที่จะผนวกดินแดนทั้งหมดเข้าด้วยกันเพื่อจัดตั้งเป็นอาณานิคมขนาดใหญ่ของอังกฤษเพื่อที่จะได้ควบคุมได้ง่ายมากขึ้น

ปัญหาครั้งสำคัญเกิดขึ้นอีกครั้งเมื่ออังกฤษได้กำหนดเส้นสีแดง (red line) ซึ่งถูกนำมาใช้เป็นเส้นสมมติกำหนดเบื้องต้นในการสร้างทางรถไฟเพื่อเชื่อมต่ออาณานิคมดังกล่าวของอังกฤษไว้ ทั้งนี้ เซซิล โรดส์ เป็นผู้เสนอความคิดนี้ต่อลอร์ดมิลเนอร์ (Lord Milner) รัฐมนตรีกระทรวงอาณานิคมในขณะนั้น โรดส์เสนอให้ลากเส้นนับตั้งแต่เคปทาวน์จนถึงไคโรหรือจากบริเวณใต้จรดเหนือเพื่อสร้างทางรถไฟเชื่อมต่อกับอาณานิคมของอังกฤษในพื้นที่ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน แต่การลากเส้นดังกล่าวก็นับเป็นอุปสรรคสำคัญอย่างมากต่ออังกฤษ เนื่องจากเยอรมันยังคงถือครองสิทธิในทันกันยิกาเอาไว้ อีกทั้งเมื่ออังกฤษกำหนดแนวเส้นสีแดงจากเคปทาวน์สู่ไคโร ทำให้ฝรั่งเศสตัดสินใจที่จะลากเส้นจากเมืองดาการ์ (Dakar) ซึ่งอยู่ที่เซเนกัลมาสู่เมืองดจีบูตีซึ่งเป็นพื้นที่ฮอร์นแห่งแอฟริกา (horn of Africa) ในโซมาลี แนวเส้นดังกล่าวได้ตัดผ่านในซูดานตะวันออกใกล้กับเมืองฟาโซดาซึ่งเป็นยุทธศาสตร์สำคัญและกลายเป็นกรณีพิพาทสำคัญในเวลาต่อมา

นับตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1880 เป็นต้นมา นักการเมืองฝรั่งเศสสายจักรวรรดินิยมพยายามที่จะให้ฝรั่งเศสครอบครองเมืองดังกล่าวเพื่อใช้เป็นฐานทัพเรือของฝรั่งเศส รวมทั้งต้องการกำจัดอิทธิพลอังกฤษออกจากแอฟริกา ฝรั่งเศสมีความประสงค์ที่จะใช้เมืองดังกล่าวนี้ยึดลุ่มแม่น้ำไนล์และตัดเส้นทางการลำเลียงสินค้าของอังกฤษ แนวคิดดังกล่าวของนักการเมืองฝรั่งเศสได้รับการสนับสนุนจากมวลชนอย่างกว้างขวางและท้ายที่สุดจึงนำมาสู่ความขัดแย้งระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศ

เมื่อกองทัพฝรั่งเศสภายใต้การนำของนายพลมาร์ชองด์ได้นำทหารฝรั่งเศสจากเมืองบรัซซาวิลล์มายังฟาโซดาและยึดครองพื้นที่ดังกล่าวเป็นรัฐในความคุ้มครองของฝรั่งเศส กองทัพเรือฝรั่งเศสยังคงล่องเรือมาจนถึงปลายแม่น้ำอูบังกี (Ubangi) และสามารถยึดพื้นที่ชายป่าขนาดใหญ่รวมทั้งทะเลทรายของซูดานไว้ได้ ขณะเดียวกันกองทัพฝรั่งเศสอีกส่วนหนึ่งซึ่งนำโดยนายพลบองชองส์ยังนำทหารส่วนหนึ่งจากเมืองดจิบูตีเข้ามาสมทบ อย่างไรก็ตาม กองทัพเรืออังกฤษภายใต้การนำของนายพลคิทเซนเนอร์ก็มาถึงที่ป้อมฟาโซดาหลังจากนำทัพยึดซูดานเรียบร้อยแล้ว นายพลคิทเซนเนอร์นั้นเคยเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบัญชากองทัพที่อียิปต์จึงทำให้มีประสบการณ์การสู้รบในแอฟริกา เมื่อทั้งสองฝ่ายต้องเผชิญหน้ากันจึงเกิดความขัดแย้งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งสองชาติต่างอ้างสิทธิครอบครองเมืองดังกล่าวและต่างกล่าวหากันและกัน ในที่สุดมหาอำนาจทั้งสองฝ่ายจึงต่างประกาศระดมพลกองทหารของตนขึ้น

อังกฤษได้เปรียบกว่าฝรั่งเศสมากเนื่องจากมีกองทัพเรือที่เข้มแข็งกว่า เหตุการณ์ความรุนแรงเริ่มเปลี่ยนไปเมื่อเดลคาสเซ่ (Théophile Delcassé) ซึ่งได้รับการดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศคนใหม่ของฝรั่งเศสและไม่ประสงค์ที่จะทำสงครามกับอังกฤษ ส่วนอังกฤษนั้นก็ไม่มีประสงค์ที่จะทำสงครามกับฝรั่งเศสเช่นกัน เนื่องจากเยอรมันกำลังสร้างอิทธิพลรุกคืบในแอฟริกาอย่างต่อเนื่อง กอปรกับในช่วงเวลาดังกล่าวเกิดกรณีเหตุการณ์เดรฟุส (Dreyfus Affaire) ซึ่งสามารถเบี่ยงเบนความสนใจของชาวฝรั่งเศสไปได้ชั่วขณะ ทำให้ทั้งสองชาติต่างค่อย ๆ ทอยถอยทหารออกจากเมืองฟาโซดา ครั้นเดือนมีนาคม ค.ศ. 1899 ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงว่าพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำไนล์กับแม่น้ำคองโกให้ใช้เป็นเขตแนวพรมแดนระหว่างทั้งสองชาติ อย่างไรก็ตาม วิกฤติการณ์ในครั้งนี้ยังถือเป็นการสร้างโมตรียของทั้งสองฝ่ายให้เข้มแข็งขึ้นและนำมาสู่การทำข้อตกลงความเข้าใจอันดีระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศสในเวลาต่อมาด้วย (Blanning, 2000: 195)

วิกฤติการณ์โมร็อกโกครั้งที่หนึ่ง

นับตั้งแต่ ค.ศ. 1884-1885 ที่มีการจัดการประชุมใหญ่ขึ้นที่กรุงเบอร์ลินเมืองหลวงของเยอรมัน โดยมีสาระสำคัญของการออกหลักเกณฑ์บางประการในการแสวงหาอาณานิคมในทวีปแอฟริกา อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการออกมาตรการดังกล่าวของที่ประชุม แต่การแย่งชิงและขยายอิทธิพลในพื้นที่แอฟริกายังคงรุนแรงอยู่อย่างต่อเนื่อง นอกจากกรณีเหตุการณ์วิกฤติการณ์ฟาโซดาที่ทำให้ทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสเกือบต้องเผชิญหน้าทำสงครามแย่งชิงพื้นที่ดังกล่าวแล้ว แต่ทว่าท้ายที่สุดทั้งสองชาติก็สามารถตั้งโต๊ะเจรจาเพื่อประนีประนอมและลงนามในสนธิสัญญาข้อตกลงใน ค.ศ. 1904 ไว้ได้ แต่ถึงกระนั้น ผลที่ตามมากลับเปิดโอกาสให้เยอรมันสามารถแทรกอิทธิพลของตนโดยใช้โมร็อกโกเป็นพื้นที่สำคัญในการขยายอำนาจ

วิกฤติการณ์โมร็อกโกครั้งที่หนึ่งหรือวิกฤติการณ์ทันเกียร์ (Tangier crisis) นับเป็นวิกฤติการณ์ระดับชาติที่เกิดขึ้นในช่วง ค.ศ. 1905-1906 ในดินแดนกรณีพิพาทโมร็อกโก (Mackenzie, 1983: 33) สาเหตุของเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในวันที่ 31 มีนาคม ค.ศ. 1905 เมื่อพระเจ้าไกเซอร์วิลเฮล์มที่ 2 เสด็จเยือนยังเมืองทันเกียร์ (Tangiers) ของโมร็อกโก ทั้งยังทรงเข้าพบปะกับสุลต่านของโมร็อกโก พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสที่เป็นการหมิ่นทำทนายอำนาจฝรั่งเศสด้วยการประกาศสนับสนุนอำนาจอธิปไตยของโมร็อกโก (Pakenham, 1991: 642) ด้วยเหตุนี้การเยือนโมร็อกโกของเยอรมันจึงนับเป็นการท้าทายฝรั่งเศสอย่างมากเพราะฝรั่งเศสได้ครอบครองโมร็อกโกไว้โดยนิตินัย อีกทั้งอังกฤษก็รับรองความชอบธรรมในการยึดครองโมร็อกโกของฝรั่งเศสนับตั้งแต่ ค.ศ. 1904 ขณะเดียวกันสุลต่านนั้นยังทรงปฏิเสธแนวทางการปกครองแบบใหม่ที่ฝรั่งเศสกำหนดให้กับโมร็อกโกในการบริหารประเทศ ซึ่งทำให้สถานการณ์เลวร้ายหนักยิ่งขึ้น

ความขัดแย้งเริ่มส่อเค้ารุนแรงมากขึ้นใน ค.ศ. 1905 เมื่อรัฐมนตรีต่างประเทศของฝรั่งเศสและอัครเสนาบดีของเยอรมันต่างประกาศโมฆียกรรมต่อกัน แม้ว่าหลายชาติในยุโรปพยายามให้ทั้งสองชาติตั้งโต๊ะเจรจาร่วมกันแต่ก็ไม่สัมฤทธิ์ผล เนื่องจากฝรั่งเศสยังคงจับแค้นที่ตนเองพ่ายแพ้ต่อเยอรมันในสงครามฝรั่งเศส-ปรัสเซีย เมื่อ ค.ศ. 1870 วิกฤติการณ์ดังกล่าวถึงขั้นเลวร้ายเมื่อเยอรมันส่งระดมพลครั้งใหญ่ในประเทศปลายเดือนธันวาคม ค.ศ. 1905 ขณะที่ฝรั่งเศสเองก็ส่งระดมกองพลครั้งใหญ่เช่นกันในเดือนมกราคม ค.ศ. 1906

อย่างไรก็ดี ความขัดแย้งระหว่างทั้งสองชาติเริ่มบรรเทาลง เมื่อรัฐมนตรีต่างประเทศฝรั่งเศสหวนดวาระการดำรงตำแหน่งลง ทำให้รัฐมนตรีต่างประเทศคนถัดมาซึ่งมีแนวคิดในการประนีประนอมมากกว่าคนเก่าพยายามแก้ไขปัญหาระดับทวิภาคีมากยิ่งขึ้น กอปรกับมหาอำนาจยุโรปพยายามสร้างความปลอดภัยและลดความขัดแย้งระหว่างทั้งสองชาติโดยจัดให้มีการประชุมอัลเจซีราส (Algeciras conference) ขึ้น (Blanning, 2000: 195) เพื่อยุติกรณีข้อบาดหมางระหว่างทั้งสองชาติใน ค.ศ. 1906 ซึ่งการประชุมครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมประชุมถึง 13 ชาติเป็นสักขีพยาน

ในช่วงระหว่างการประชุมนี้ทั้งสองชาติต่างพยายามหาฐานเสียงสนับสนุนฝ่ายตน โดยเยอรมันได้รับเสียงสนับสนุนจากจักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการีมหาอำนาจใหญ่ของยุโรป ขณะที่ฝรั่งเศสได้รับเสียงสนับสนุนทั้งจากอังกฤษ รัสเซีย สเปน ท้ายที่สุดเยอรมันจำต้องยอมลงนามในสนธิสัญญาสงบศึกในวันที่ 31 มีนาคม ค.ศ. 1906 เงื่อนไขของสนธิสัญญากำหนดให้ฝรั่งเศสยอมยกเลิกการแทรกแซงกิจการพลเรือนในโมร็อกโก แต่คงไว้ซึ่งอำนาจในการควบคุมทางการเมืองและการคลัง แต่ถึงกระนั้น ฝรั่งเศสยังคงยึดครองโมร็อกโกไว้เป็นรัฐอารักขาตามเดิม ผลของการประชุมอัลเจซีราสครั้งดังกล่าวยิ่งยิ่งเป็นการเพิ่มรอยแตกร้าวระหว่างกลุ่มไตรพันธมิตร (triple alliance) อันประกอบด้วยเยอรมัน จักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการีและอิตาลีกับกลุ่มไตรภาคี (triple entente) อันประกอบด้วยอังกฤษ ฝรั่งเศสและรัสเซียและนำมาสู่ชนวนสงครามโลกในเวลาต่อมา

วิกฤติการณ์โมร็อกโกครั้งที่สอง

อย่างไรก็ดี เพียงห้าปีต่อมาวิกฤติการณ์โมร็อกโกก็เกิดขึ้นอีกครั้งเป็นครั้งที่สอง วิกฤติการณ์ครั้งนี้เรียกว่าวิกฤติการณ์อากาดีร์ (Agadir crisis) ซึ่งเกิดขึ้นใน ค.ศ. 1911 วิกฤติการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการกระจายกำลังทหารฝรั่งเศสในพื้นที่ตอนในของโมร็อกโก (Blanning, 2000: 203) การกระจายกำลังดังกล่าวถือเป็นการละเมิดเงื่อนไขตามสนธิสัญญาอัลเจซีราสที่ได้ลงนามกันไว้ก่อนหน้า รวมทั้งข้อตกลงความเข้าใจกันระหว่างเยอรมันกับฝรั่งเศสเมื่อ ค.ศ. 1909 อีกด้วย เหตุการณ์ครั้งสำคัญเกิดขึ้นในเดือนเมษายน ค.ศ. 1911 เมื่อเกิดจลาจลครั้งใหญ่ขึ้นในโมร็อกโก ฝ่ายกบฏต่อต้านการปกครองของสุลต่าน अबดุลฮาฟิด ทั้งนี้ฝ่ายกบฏยังสามารถล้อมวังของสุลต่านเอาไว้ได้ ทำให้ฝรั่งเศสนำกองทหารเข้าปราบจลาจลใน ครั้งนี้โดยใช้ข้ออ้างเพื่อรักษาความปลอดภัยให้ชาวยุโรป รวมทั้งรักษาทรัพย์สินของทางการฝรั่งเศส

ทว่าเมื่อฝรั่งเศสส่งกองทัพมาไม่นาน กองเรือเยอรมันก็ได้เคลื่อนกองเรือรบมาเช่นกัน โดยใช้ข้ออ้างเดียวกับฝรั่งเศส เยอรมันส่งกองเรือแพนเธอร์ (Panther) ของตนไปยังท่าเรืออากาดีร์ของโมร็อกโกในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1911 การส่งกองเรือดังกล่าวมายังเมืองอากาดีร์ของเยอรมันยังมีจุดมุ่งหมายที่จะข่มขู่ศักยภาพกองทัพเรืออังกฤษอีกด้วย เนื่องจากเยอรมันต้องการแข่งขันอำนาจทางกองทัพเรือให้เข้มแข็ง เหมือนกับเช่นอังกฤษ ซึ่งในเวลานั้นกองเรืออังกฤษยังคงลาดตระเวน่านน้ำชายฝั่งของทะเลเมดิเตอร์เรเนียน เมื่อกองเรือราชนาวิกอังกฤษทราบข่าวว่ากองเรือแพนเธอร์เยอรมันได้มาเทียบท่าที่ชายฝั่งโมร็อกโก ทำให้อังกฤษคาดการณ์ว่าเยอรมันประสงค์ที่จะขยายอิทธิพลทางด้านยุทธนาวีในทะเลเมดิเตอร์เรเนียนซึ่งเป็น ยุทธศาสตร์สำคัญที่อังกฤษต้องการครอบครอง รวมถึงน่านน้ำแอตแลนติกตอนเหนือด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้น การที่เยอรมันส่งกองทัพเรือประจันหน้ากันจึงเป็นการสร้างความตึงเครียดระหว่างอังกฤษกับเยอรมันไปโดยปริยาย

อย่างไรก็ตาม วิกฤติการณ์ดังกล่าวเริ่มคลี่คลายลง เมื่อเยอรมันประสบปัญหา วิกฤติการณ์ด้านการคลังทำให้จำเป็นต้องยุติกรณีพิพาทกับฝรั่งเศสชั่วคราว นอกจากนี้ทูตเยอรมันประจำกรุงปารีสยังแจ้งให้ทางรัฐบาลฝรั่งเศสทราบว่าเยอรมันไม่ได้มีจุดประสงค์แอบแฝงในการเคลื่อนทัพเรือไปยังเมืองอากาดีร์แต่อย่างใด ต่อมาในปีเดียวกันยุโรปได้มีการจัดประชุมระดับทวีปของทั้งสองชาติขึ้นอีกครั้งในวันที่ 9 กรกฎาคม ค.ศ. 1911 และทั้งสองชาติได้ลงนามในสนธิสัญญาเฟซ (treaty of Fez) ผลของสนธิสัญญาดังกล่าวทำให้ฝรั่งเศสสามารถจัดตั้งโมร็อกโกเป็นอาณานิคมไว้ได้สำเร็จอีกครั้งหนึ่งใน ค.ศ. 1912 และนับเป็นการสิ้นสุดเสรีภาพของโมร็อกโกอย่างถาวร ฝรั่งเศสยังต้องยกดินแดนในแถบเส้นเอควีทอริอัลฝรั่งเศสในแอฟริกา (French Equatorial of Africa) หรือคองโกตอนกลางให้กับเยอรมันเป็นการแลกเปลี่ยน วิกฤติการณ์โมร็อกโกทั้งสองครั้งจึงถือเป็นบทพิสูจน์ที่แสดงให้เห็นว่าอังกฤษยังคงเป็นพันธมิตรที่แนบแน่นเคียงข้างกับฝรั่งเศส และร่วมกันป้องกันเยอรมันไม่ให้สร้างอิทธิพลแข่งกับพวกตน

สรุป

กล่าวได้ว่าหลังจากที่เยอรมันประสบความสำเร็จจากการรวมชาติ อิทธิพลจากการขยายตัวตามระบอบลัทธิจักรวรรดินิยมสมัยใหม่ทำให้มหาอำนาจในตะวันตกเกิดความขัดแย้งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กรณี

วิกฤตการณ์ฟาโซดาและวิกฤตการณ์โมร็อกโกถือเป็นกรณีสำคัญที่พิสูจน์ให้เห็นว่าแม้มหาอำนาจตะวันตกจะตั้ง
โต๊ะเจรจาเพื่อยุติการใช้สงครามเป็นเครื่องมือตัดสินความขัดแย้งที่เกิดขึ้น แต่ทว่ารอยร้าวก็ได้เพิ่มมากขึ้นและ
สั่งสมขึ้นตามลำดับ ชนวนเวลาของความขัดแย้งเริ่มก่อตัวขึ้นอีกครั้งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในกรณี
ความบาดหมางในภูมิภาคยุโรป จนนำไปสู่มหาสงครามเมื่อก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 20

บรรณานุกรม

- Blanning, T.C.W.. (2000). **The Nineteenth Century: Europe 1789-1914**. Oxford:
University of Oxford.
- Mackenzie, John. (1983). **The Partition of Africa and European Imperialism 1880-
1900**. New York: Taylor & Francis.
- Pakenham, Thomas. (1991). **The Scramble for Africa: White Man's Conquest of the
Dark Continent from 1876 to 1912**. London: Abacus Book.
- Said, W. Edward. (1993). **Culture and Imperialism**. New York: Vintage Books.